
ÖTÜKEN

İMPARATORLUKLAR ÇAĞINA VEDA

Editörler

Prof. Dr. Bülent BAKAR

Prof. Dr. Okan YEŞİLOT

Prof. Dr. Süleyman BEYOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi. Mehdi GENCELİ

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1459
KÜLTÜR SERİSİ: 845

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 16267

ISBN: 978-605-155-862-2

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Ayşegül Büşra Çalık

Kapak Tasarımı: GNG Tanıtım

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Karakış Basım

Baskı: İmak Ofset Basım Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.
Sertifika Numarası: 45523 Tel: (0212) 444 62 18

İstanbul- 2019

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM
MÜTAREKEYE GİDEN YOL VE MONDROS MÜTAREKESİ

Sykes-Picot Antlaşması ile İşgal Edilmesi Planlanan "Düşman (Osmanlı) Topraklarının Yönetimi"ne Dair 30 Eylül 1918 Tarihli Geçici Antlaşma (Modus Vivendi)
Doç. Dr. Abdurrahman BOZKURT 9

İstihbarattan Mütarekeye: Mondros Mütarekesi'nin Tespit Edilmesi
Mustafa YENİ 34

Mondros Mütarekesi Görüşmeleri ve Türk Heyeti
Arş. Gör. Burcu Özcan ERDAL 65

Mondros Mütarekesi Nasıl İmzalandı ve Nasıl Karşılandı
Dr. Öğr. Üyesi Gürbüz ARSLAN 95

İKİNCİ BÖLÜM
MONDROS MÜTAREKESİ'NİN UYGULANMASI

Mütareke'nin Hicaz, Asir, Yemen ve Trablusgarp'ta Uygulanması
Prof. Dr. Süleyman BEYOĞLU 165

100. Yılında Mondros Mütarekesini Yeniden Hatırlamak: Mütareke ve Ordu
Dr. Öğr. Üyesi Zekeriya TÜRKMEN 178

Mondros Mütarekesi'nin 4. Maddesinin Uygulanması İle İlgili Problemler ve İngiliz Esirlerine Kötü Davranıldığına Dair İddialar
Recep KARACAKAYA 223

Mondros Mütarekesi'nin 20. Maddesi ve İtilaf Güçlerinin Çatalca ve İstanbul Boğazı'ndaki Osmanlı Askeri Mühimmatını İmha veya Satma Girişimlerine Osmanlı Devleti'nin Engel Olma Çabası (1921-1922)
Fatih Mehmet SANCAKTAR 255

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
MÜTAREKE VE YURT DIŞINDAKİ GELİŞMELER

Brest-Litovsk Barış Anlaşması'nın Ruslar Tarafından Değerlendirilmesi
Prof. Dr. Okan YEŞİLOT- Dr. Abdrasul İSAKOV 287

Almanya, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve Bulgaristan'ın İmzaladığı Mütarekeler ve Mondros Mütarekesi'yle Mukayeseleri
Prof. Dr. Bülent BAKAR 304

Birinci Dünya Savaşı Sonrası Almanya ve Avusturya: 1918-1919
Dr. Öğr. Üyesi Bilge KARBİ 331

Birinci Dünya Savaşı Sonrası Amerika'daki Türk Aleyhtarı Lobicilik Faaliyetlerine Bir Örnek: "American Committee for The Independence of Armenia" (ACIA), (Ermenistan'ın Bağımsızlığı için Amerikan Komitesi)
Ö. Kürşad KARACAGİL 344

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
MÜTAREKE SONRASI SİYASÎ VE SOSYAL GELİŞMELER

Ahmet Tevfik Paşa ve Sevr Antlaşması
Dr. Öğr. Üyesi Murat AYDOĞDU 375

Minber Gazetesinde Tevfik Paşa Hükümetine Yöneltilen Eleştiriler
Doç. Dr. Ş. Can ERDEM 402

Mütareke Döneminde Yahudi Hahambaşılığı ve Süryani Patrikliği'nin Tutum ve Faaliyetleri
Doç. Dr. Ramazan Erhan GÜLLÜ 436

Ahmed Rasim'in Savaşın Sonu, Sonuçları ve Türkiye'nin Geleceğine Dair Düşünceleri
Prof. Dr. Kemalettin KUZUCU 453

BİRİNCİ BÖLÜM

MÜTAREKEYE GİDEN YOL VE MONDROS MÜTAREKESİ

Sykes-Picot Antlaşması ile İşgal Edilmesi Planlanan "Düşman (Osmanlı) Topraklarının Yönetimi"ne Dair 30 Eylül 1918 Tarihli Geçici Antlaşma (Modus Vivendi)

Doç. Dr. Abdurrahman BOZKURT*

I. Dünya Savaşı'nın sonlarında yaşanan siyasi ve askeri gelişmeler, İtilaf Devletlerinin kendi aralarında yaptıkları antlaşmaları ancak birtakım düzenlemelerle tatbik edebileceklerini gösteriyordu. Tabii olarak 1916 yılında yapılan ve Ortadoğu'yu yakından ilgilendiren Sykes-Picot Antlaşması'nın tatbikatı için de yeni düzenlemelere ihtiyaç bulunmaktaydı. Şöyle ki Sykes-Picot Antlaşması'ndan sonraki süreçte Rusya, savaştan çekilirken ABD savaşa dahil olmuş, 2 Kasım 1917 tarihli Balfour Deklarasyonu sonrasında Filistin ve çevresinde Yahudileri iskân etmeye yönelik çalışmalar ivme kazanmış, 1918 yılı içerisinde İngiliz birlikleri Suriye ve Irak'ın kuzeyine doğru hızla ilerlemeye başlamışlardı. Öte yandan Rusya'nın çöküşü, Anadolu'nun doğusunda Ermeniler lehine yapılması tasarlanan düzenlemeleri belirsizleştirirken, I. Dünya Savaşı sırasında Osmanlı Devleti aleyhinde faaliyette bulunan Araplar, savaş sonrası konjonktürden kazanımlar elde edebilmek amacıyla hazırlık yapıyorlardı.

Irak cephesinde Kerkük'ü işgal eden İngilizler, Suriye cephesinde Şam'ı ele geçirmek üzere oldukları günlerde, son dönemlerde gerçekleşen köklü değişiklikleri gerekçe göstererek Sykes-Picot Antlaşması'nın yeni koşullara uyarlanmasını talep ettiler. Ortadoğu'da İngilizlerin ağırlığının arttığını gören Fransızlara müttefiki ile uzlaşmaktan başka seçenek kalmıyordu. Nitekim 30 Eylül 1918 tarihinde aralarında Mark Sykes ile M. Georges Picot'un da bulunduğu İngiliz ve Fransız temsilciler Londra'da bir araya gelerek askeri işgal dönemine mahsus geçici bir antlaşma yapacaklar ve aldıkları kararları tatbik etmeye çalışacaklardı. Literatürde üzerinde pek

* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, abozkurttt@hotmail.com

durulmayan bu antlaşma, I. Dünya Savaşı sonrasında Ortadoğu'da kurulacak statüye yeni bir şekil vermeyi hedeflemesi hasebiyle son derece dikkat çekicidir.

İngiliz arşiv belgelerinin ana kaynak olarak kullanılacağı bu çalışmanın hedefi, Sykes-Picot Antlaşması'nı tatbik etmeye yönelik 30 Eylül 1918 tarihli düzenlemelerle birlikte bunların sahaya nasıl yansıdığını ele almaktır.

Anahtar Kelimeler: Sykes-Picot Antlaşması, İngiltere, Fransa, Osmanlı Devleti, İtilaf Devletleri.

Giriş

Tarihi süreçte Osmanlı Devleti'nin egemenliği altındaki topraklara yönelik emelleri nedeniyle zaman zaman karşı karşıya gelen İngiltere, Fransa, İtalya ve Rusya devletleri, I. Dünya Savaşı sırasında ele geçirecekleri toprakların paylaşımına dair gizli antlaşmalar yaparak ileride aralarında yaşanabilecek sorunları asgari düzeye indirgemeyi hedeflemişlerdi. Hiç şüphesiz savaş dönemine mahsus özel durum ve koşullar bahsi geçen antlaşmaların imzalanmasında ve onaylanmasında belirleyici etkenlerdi. İtilaf Devletleri'nin Çanakkale'ye yönelik taarruzlarının gündeme gelmesi ile İngiltere, Fransa ve Rusya arasında 4 Mart-19 Nisan 1915 tarihleri arasında yapılan İstanbul (Constantinople) Antlaşması; yine bu dönemde İtilaf Devletleri saflarına katılması karşılığında İtalya'nın Fransa, İngiltere ve Rusya ile imzaladığı 26 Nisan 1915 tarihli Londra Antlaşması; Avrupa cephelerinde sona erdirilemeyen savaşla birlikte Osmanlı kuvvetlerinin Çanakkale ve Kut'ül Ammare'deki başarılarının da etkisiyle 26 Nisan-23 Ekim 1916 tarihleri arasında İngiltere, Fransa ve Rusya arasında imzalanan Sykes-Picot Antlaşması (Üçlü Antlaşma); İngiltere, Fransa ve İtalya arasında 19 Nisan-26 Eylül 1917 tarihleri arasında imzalanan ancak ihtilal sürecine giren Rusya'nın da onayına bağlı bulunan Saint Jean de Maruienne Antlaşması Osmanlı topraklarının adı geçen devletler tarafından teorik de olsa parsel parsel paylaşılmasını öngören hükümleri içermekteydi. Savaş sırasında McMahon ile Hicaz Emiri Şerif Hüseyin arasındaki yazışmaları da bu kapsamda değerlendirmek mümkündür.

İstanbul Antlaşması ile İstanbul dahil Trakya'da Midye-Enez hattına, Anadolu'da İzmit yarımadasına hakim olması kabul edilen Rusya'nın, Sykes-Picot Antlaşması ile Trabzon, Erzurum, Van ve Bitlis vilayetleri ile Muş ve Diyarbakır vilayetlerinin büyük kısmı dahil güneyde kalan "Kürdistan" arazisini ele geçirmesine onay veriliyordu. Londra Antlaşması ile geçici olarak işgal altında tuttuğu 12 Ada ile birlikte Antalya vilayetine bitişik Akdeniz bölgesinden pay alması kararlaştırılan İtalya, Saint Jean de Maruienne Antlaşması ile İzmir dahil olmak üzere Güneybatı Anadolu'yu elde edebilecekti. Sykes-Picot Antlaşması ise İngiltere'nin Ek 1'de yer alan haritada belirtilen "kırmızı bölgede" (Kerbela ve Necef'i kapsayacak şekilde Basra Körfezi'nden Bağdat'a kadar olan alanda) doğrudan; bu bölgeye ilaveten "B bölgesinde" (Kuveyt sınırından itibaren Al Hufuf, Habbaniyah, Kerkük, Amman ve Beersheba'yı içerisine alan sahada) dolaylı kontrol kurmasına buna karşılık Fransa'nın, "mavi bölgede" (Beyrut'tan itibaren Trablus, Lazkiye, İskenderun, Adana, Gaziantep, Urfa, Mardin, Diyarbakır, Adıyaman, Malatya, Sivas'ın bir kısmını içine alan Orta, Güney ve Güneydoğu Anadolu'da) doğrudan; bu bölgeye ilaveten "A bölgesinde" (Musul, Deyr-i Zor, Tedmür, Halep, Hama, Humus ve Şam'ı kapsayan alanda) dolaylı kontrol kurmasına izin vermekteydi. Bu antlaşma ile Filistin'de Rusya'ya, diğer müttefiklere ve Şerif Hüseyin'e danışmak koşuluyla uluslararası bir idare kurulması, Hayfa ve Akka limanlarının İngiltere'ye bırakılması, İngiltere'ye bahsi geçen nüfuz alanı ile Hayfa limanını birbirine bağlayacak bir demiryolu inşa etme hakkı verilmesi, Hayfa ve İskenderun limanlarından iki devletin serbest bir şekilde yararlanması kararlaştırılmıştı.[2] Ne var ki I. Dünya Savaşı'nın sonlarından itibaren ortaya çıkan yeni durum, iç ve dış dinamikler,

[2] Bu antlaşmalar için bkz. J. C. Hurewitz, *Diplomacy in the Near and the Middle East A Documentary Record: 1914-1956*, Vol. II, D. Van Nostrand Company, INC., Princeton, New Jersey, New York, 1958, s. 11-25; Paul C. Hermreich, *From Paris To Sèvres The Partition of the Ottoman Empire at the Peace Conference of 1919-1920*, Ohio State University Pres, 1974, s. 5-10; Ahmet Hurşit Tolon, *Birinci Dünya Savaşı Sırasında Taksim Antlaşmaları ve Sevr'e Giden Yol*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2004, s. 40-124; David Fromkin, *Barışa Son Veren Barış*, Gençlik Yayınları, İstanbul, 1994, s. 181-188; İsmail Şahin, Cemile Şahin, İsmail Şükür, "Ortadoğu'da Emperyalist Güçlerin Gizli Oyunu: Sykes-Picot Antlaşması", *The Journal of Academic Social Science Studies*, Number: 38, (Autumn II 2015), p. 241-262.

değişen tehdit algıları, stratejik hesaplar, menfaat algıları, ve mevcut koşulların yarattığı konjonktür nedeniyle teorideki paylaşım planlarının pratiğe geçirilmesi oldukça zor görünmekteydi.

I. Dünya Savaşı sonlarında General Edmund Allenby'e bağlı kuvvetler Suriye içlerine doğru hızla ilerlerken İngiliz Hükümeti, Sykes-Picot Antlaşması'nın pratiğe geçirilmesine yönelik önerileriyle gündemi değiştirmeye hazırlanıyordu. Allenby kumandasında büyük çoğunluğu İngilizlerden oluşan kuvvetler Hicaz Emiri Şerif Hüseyin'in oğlu Emir Faysal'ın başında bulunduğu Araplarla birlikte 1918 yılı Ekim ayı başlarından itibaren Suriye cephesinde Şam ve Beyrut'u alarak Halep'e yaklaşmışlardı. Irak cephesinde ise General Marshall'ın kumandasındaki kuvvetler Kerkük'ü ele geçirerek Musul'a doğru ilerliyorlardı. Dolayısıyla şartlar tamamen değişmiş Sykes-Picot Antlaşmasıyla işgal edilmesi planlanan "düşman" (Osmanlı) toprakları neredeyse tamamen İngilizlerin çabaları sayesinde ele geçirilmişti. Bununla birlikte Fransız kumandan General Francet d'Esperey'in kumandasındaki kuvvetlerin Makedonya cephesinde Bulgaristan'ı yenilgiye uğratmasıyla savaş sona erdirilecekti. Savaşın sonra ermek üzere olduğu bu dönemde İngilizler, Sykes-Picot Anlaşması'nın yapıldığı tarihten beri umumi vaziyette yaşanan değişiklikleri ve bu antlaşmadaki hükümlerin mevcut koşullara uyarlanamayacağını ileri sürerek yeni düzenlemeler yapılmasını resmen dile getirdiler. İngilizlere göre sadece Mezopotamya, Filistin ve Suriye'de vaziyet tamamen değişmemiş; ABD'nin savaşa girmesi ve Rusya'nın savaştan çekilmesi ile dünya siyaset sahnesinde çok köklü değişiklikler meydana gelmişti. Ne kadar samimi oldukları bilinmese de İngilizler, Wilson Prensipleri'nden dolayı işgal edilen toprakların, bilhassa Suriye ve Filistin'in geleceği konusunda ABD'nin söz hakkına sahip olduğu ve yok sayılamayacağı şeklindeki önermeyle müttefikler arası platformda yeni bir tartışma başlatıyorlardı. Diğer yandan Rusya'nın çöküşü ile Anadolu'nun doğu ve kuzey doğusuna yönelik planlar tamamen altüst olmuştu. I. Dünya Savaşı sırasında yapılan gizli antlaşmalarda Rusya'nın payına düşen bu bölgenin geleceği artık belirsizdi. Savaşın sonlarında yaşanan gelişmeleri, özellikle Rusya'nın devre dışı kalmasını fırsat bilen İngilizler, artık açık bir şekilde müttefikleriyle yaptıkları antlaşmaların yeniden gözden geçirilmesini öneriyorlardı. Fransa ile yaptıkları Sykes-Picot

Antlaşması'nı yeni dünya düzenine uyarlamayı planlayan İngilizler, bilhassa Saint Jean de Maruienne Antlaşması ile Doğu Akdeniz'de İtalya'ya verilen arazi vaatlerinin, Türkiye ve Yunanistan'dan gelecek protestolar nedeniyle yürürlüğe giremeyeceğini iddia ediyorlardı. Hiç şüphesiz İngilizlerin niyeti I. Dünya Savaşı sırasında yapılan gizli antlaşmaları revize etmek değil savaş sonrası düzen hakkında dört büyük devlet arasında yeni müzakereler başlatmaktı. Fakat İtalya ve Fransa'dan gelmesi muhtemel tepkileri azaltabilmek maksadıyla tartışmayı başlatarak uygun zamanı bekliyorlardı.[3] Bu gerekçeler Rusya'nın savaştan çekilmesi, Almanya ve Osmanlı Devleti'nin yenilmek üzere olması nedeniyle Yakın ve Ortadoğu'da yeni bir düzen kurmayı hedefleyen İngiliz diplomatlar tarafından siyasi platforma taşınacak ve savunulacak, anlık değil bilinçli askeri operasyonlarla desteklenecekti.

Dönemle ilgili literatür incelendiğinde genel olarak Sykes-Picot Antlaşması ile Paris Konferansı odaklı açıklamalar ya da yaklaşımlar dikkat çekmektedir. Sykes-Picot Antlaşması ile hedef haline getirilen Osmanlı topraklarının işgal altına alındıkları andan itibaren Paris Konferansı'na kadar yaşanan gelişmeler satır aralarında ele alınmakta ya da genel değerlendirmelerle geçiştirilmektedir. D. K. Fieldhouse'un, Western Emperialism in the Middle East 1914-1918; Stefanos Yerasimos'un, Milliyetler ve Sınırlar Balkanlar, Kafkasya ve Orta-Doğu ve Timothy J. Paris'in Britain, The Hashemites and Arab Rule 1920-1925 adlı eserleri ile Matthew Dominic Hughes'un, General Allenby And The Campaign of The Egyptian Expeditionary Force, June 1917-November 1919 başlıklı doktora tezinde 30 Eylül 1918 tarihli Geçici Antlaşma ile gerçekleştirilmesi kararlaştırılan düzenlemelerden bahsedilmişse de son derece eksik ve hatalı değerlendirmelerde bulunulmuştur. Fieldhouse, tarih belirtmeksizin 1918 yılı Eylül ayı içerisinde aralarında Sykes ve Picot'un bulunduğu İngiliz ve Fransız temsilcilerinin bir antlaşmaya vardıklarını, bu bağlamda işgal edilen "düşman" (Osmanlı) topraklarının batısında (Lübnan dahil) Yüksek Komiser olarak Picot'a bağlı bir Fransız yönetimi kurulduğunu; "A bölgesi" içerisinde yer alan doğusunun ise

[3] R. Cecil'den Pichon'a 8 Ekim 1918 tarihli Memorandum, *(Public Record Office, Foreign Office) FO*, 406/40, No.5. (170193).

Allenby'nin askeri yönetimi altında bırakıldığını ifade etmektedir.[4] Yerasimos, 1918 Eylülünde İngiltere ve Fransa temsilcileri arasındaki görüşmeler neticesinde varılan uzlaşma ile 1916 Sykes-Picot Antlaşması'nda belirlenen "mavi bölgenin" (henüz işgal edilmemiş olan Kilikya dışında) Fransızlar; Filistin'in İngilizler, bu bölgeye ilave "A bölgesinin" ise Araplar, fiilen İngilizler tarafından yönetilmesini öngören geçici bir yönetim kurulduğunu nakletmektedir.[5] Paris'in tespitleri de hemen hemen aynıdır. Fransızlara "istikrarsız bir bölge bırakıldığını" nakleden Hughes'un değerlendirmeleri için de aksi söylenemez[6]. Ne yazık ki antlaşma metni incelenmeksizin genellikle Fransız ya da İngiliz devlet adamlarının/diplomatlarının yazışmalarından hareketle yapıldığı anlaşılan bu değerlendirmeler son derece eksik ve hatalıdır. Dolayısıyla bu çalışma, 30 Eylül 1918 tarihli Geçici Antlaşma metni ile birlikte Paris Konferansı'na kadar İngiliz ve Fransızlar arasında yapılan yazışmaları ana kaynak olarak kullanmak suretiyle alınan kararları ve yaşanan tartışmaları değerlendirmeyi hedeflemektedir.

30 Eylül 1918 tarihli Geçici Antlaşma

19 Eylül 1918 tarihinde Nablus Muharebesi ile Osmanlı kuvvetlerini yenilgiye uğratan İngilizler, acil eylem planlarını hayata geçirerek Fransızları dışarda bırakacak şekilde bir yönetimi -İşgal Edilen Düşman Topraklarının Yönetimi)'ni- işlevsel hale getirmeyi hedeflediler.[7] Bu bağlamda İngilizler; müttefikleri Fransızlar, Faysal idaresindeki Araplar ve Siyonistlerin Yakın ve Ortadoğu'ya yönelik emelleri ile kendi menfaatleri arasında bir denge kurma çabası içerisine gireceklerdi.

Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'ndan çekilmek üzere olduğu tarihleri uygun zaman olarak gören İngiliz Hükümeti, "Türk idaresinden kurtarılan" ya da "işgal edilen düşman topraklarının yöneti-

---

[4] D. K. Fieldhouse, *Western Emperialism in the Middle East 1914-1918*, Oxford University Press, 2006, s. 59.

[5] Stefanos Yerasimos, *Milliyetler ve Sınırlar Balkanlar, Kafkasya ve Orta-Doğu*, çev. Şirin Tekeli, İletişim Yayınları, İstanbul 2010, s. 158.

[6] Matthew Dominic Hughes, *General Allenby And The Campaign of The Egyptian Expeditionary Force*, June 1917-November 1919, Ph.D. in the War Studies Department of King's College, University of London, 1995, s. 171.

[7] Hughes, *a.g.e*, s. 74.

mi" hakkında bir karar almak üzere müttefiki Fransız Hükümeti ile temasa geçti. Bulgaristan'ın I. Dünya Savaşı'ndan çekildiği Selanik Mütarekesi'nden bir gün sonra Şam'ın işgalinden bir gün ve Mondros Mütarekesi'nden yaklaşık bir ay önce İngiltere ve Fransa arasında bahsi geçen toprakların yönetimi ile ilgili bir konferans toplandı. 30 Eylül 1918 tarihinde İngiliz Dışişleri Bakanlığında gerçekleşen bu konferansa katılanlar arasında Mark Sykes ve M. Georges Picot da bulunmaktaydı.[8] Konferansın söz konusu toprakların yeni statüsünü belirleyecek olmasının yanı sıra Sykes-Picot Antlaşması'nın baş aktörlerinin de masada yerlerini almaları, dikkatleri bu görüşmelere çekmekteydi. Diğer yandan bu konferansta genel olarak İngiliz Dışişleri Bakanlığının önerileri doğrultusunda bir mutabakata varılması meselenin çözüldüğü anlamına gelmiyordu. Nihayetinde bu antlaşma da teorik ve üstelik geçici bir karaktere sahipti.

Geçici Antlaşma'ya göre Sykes-Picot Antlaşması'nda[9] tarif edilen ve General Allenby'nin kumandası altındaki Mısır Seferi Kuvvetleri tarafından işgal edilen/edilecek olan Fransız doğrudan ya da dolaylı kontrol sahasında Başkumandan, Fransız Hükümeti temsilcisini Siyasi Başdanışman[10] olarak tanıyacaktı. Siyasi Başdanışmanın fonksiyonu şu şekilde olacaktı; Siyasi Başdanışman, Başkumandanın yüksek otoritesine bağlı olarak Sykes-Picot Antlaşması'nda "A bölgesi" olarak belirtilen Fransız dolaylı kontrol sahasında geçici ve sürekli olarak kurulacak olan Arap hükümeti ya da hükümetleri ile Başkumandan arasında yaşanacak siyasi ve idari sorunlarda yegane aracı olarak hareket edecekti. Fakat bu maddedeki hiçbir ifadeden herhangi bir şahsın Başkumandana doğrudan erişme hakkının engellendiği anlamı çıkarılmayacaktı. Ya da bu madde, Siyasi Başdanışmana, Müttefik Arap askeri kuvvetleri komutanı ile Başkumandan veya personeli arasındaki askeri sorunlarda aracı olarak müdahil olma veya askeri konferanslara katılma hakkını vermemekteydi. Oysa Siyasi Başdanışman bu çerçevede gerçekleştireceği müzakerelerin özünü Başkumandana iletmeye mecburdu.[11]

---

[8] Diğer İngilizler temsilcileri Eyre Crowe ve Tümgeneral Thwaites; Fransız temsilcisi ise Yarbay Gribbon idi. 30 Eylül 1918 tarihli Geçici Antlaşma; Dışişleri Bakanlığı Memorandumu 30 Eylül 1918, *FO*, 406/40, No.4. (164945)

[9] Metinde 1916 yılındaki İngiliz-Fransız Antlaşması şeklinde yer almaktadır.

[10] Fransızlar Başdanışman olarak Picot'u atamışlardı. Fieldhouse, *a.g.e*, s. 59.

[11] 30 Eylül 1918 tarihli Geçici Antlaşma, md. 1.

Askeri operasyonları kolaylaştırmak ve düzeni sağlamak amacıyla gerekli görülmesi halinde Sykes-Picot Antlaşması'nda "mavi bölgede" yer alan Suriye ve çevresinde sivil idare kurulması halinde Başkumandanın teklifiyle ve ona bağlı kalmak kaydıyla Siyasi Başdanışman görevlendirilebilecekti.[12]

Başkumandanın onayına bağlı olmak koşuluyla Siyasi Başdanışman, görevini ifa edebilmek amacıyla gerekli personel kadrosuna sahip olabilecek, ihtiyaç duyması halinde "A bölgesinde" kurulabilecek Arap hükümeti ya da hükümetlerinden yardımcı personel konusunda destek alabilecekti. Bununla birlikte bahsi geçen personel, Başkumandanın yüksek otoritesi altında görevini yerine getirecekti. Dolayısıyla Başkumandan yetkinlik, davranış ve disiplin durumlarına göre personel kadrosunda yer alan yardımcı danışman, idareci veya irtibat subaylarının değiştirilmesini isteme yetkisine de sahipti.[13]

Başdanışman her yönüyle "A bölgesindeki" siyasi ilişkilerden ve genel olarak "mavi bölgedeki" geçici sivil idare ve siyasi ilişkilerden dolayı Başkumandana karşı sorumlu tutulmaktaydı. Buna karşın Başkumandan Allenby'den "mavi bölgede" yapılacak operasyonlarda, askeri hususlar elverdiği müddetçe Fransız kuvvetlerine belirgin bir yer vermek amacıyla düzenleme yapması istenecekti.[14]

Geçici Antlaşma'nın sona ereceği tarihe ilişkin somut bir süre belirtilmemekle birlikte; "askeri durum; siyasi ilişkiler ve sivil idare sorunları üzerinde yeniden düşünmeyi gerektirene değin bu düzenlemeler yürürlükte kalacaktır" ve bu karar "İngiliz yetkililerin Başkumandan Allenby ile yapacakları müzakereler neticesinde alınacaktır" şeklindeki ifadeler kalıcı antlaşma için zamanı İngilizlerin belirleyeceğini göstermekteydi.[15]

Bu antlaşmada varılan uzlaşma gereği Fransız ve İngiliz hükümetleri "Türk idaresinden kurtarılan" ya da "işgal edilen düşman toprakları" şeklinde betimlenen "Arap topraklarına" karşı tutumlarını belirleyen bildiri/ler yayımlayacaklardı. Bu bildirilerde Arap topraklarını ilhak etme niyetinin olmadığı açıklığa kavuşturulacak,

[12] 30 Eylül 1918 tarihli Geçici Antlaşma, md. 2.
[13] 30 Eylül 1918 tarihli Geçici Antlaşma, md. 3.
[14] 30 Eylül 1918 tarihli Geçici Antlaşma, md. 4, 5.
[15] 30 Eylül 1918 tarihli Geçici Antlaşma, md. 5/II.